

Gazdálkodástudományi kar

Műhelytanulmányok Vállalatgazdaságtan Intézet

1093 Budapest, Fővám tér 8., 1828 Budapest, Pf. 489
(+36 1) 482-5424, fax: 482-5567, www.uni-corvinus.hu/vallgazd

Vállalatgazdaságtan
Intézet

Nemzetközi számvitel kérdései vállalati nézőpontból

Kazainé Ónodi Annamária

104. sz. Műhelytanulmány
HU ISSN 1786-3031

2008. szeptember

Budapesti Corvinus Egyetem
Vállalatgazdaságtan Intézet
Fővám tér 8.
H-1093 Budapest
Hungary

Nemzetközi számvitel kérdései vállalati nézőpontból

Kazainé Ónodi Annamária

egyetemi tanársegéd
Budapesti Corvinus Egyetem
Üzleti Gazdaságtan Tanszék
annamaria.kazaineonodi@uni-corvinus.hu

Absztrakt:

A tanulmány a „Nemzetközi vállalatgazdaságtan” c. tananyag kidolgozásához készült. Először a vállalat szempontjából tárgyalja, hogy milyen számviteli feladatokkal kell szembenéznük a nemzetköziesedés útjára lépő vállalatoknak (valutakonverzió, konszolidáció problémaköre, eltérő számviteli rendszerekből adódó párhuzamos adatszolgáltatási kötelezettség, összehasonlítási nehézségek). Majd bemutatja a nemzetközi számviteli rendszerekben fennálló különbségek okait, a számviteli harmonizáció folyamatát, intézményrendszerét, és a harmonizációt akadályozó tényezőket.

Kulcsszavak:

nemzetközi számvitel, valutakonverzió, konszolidáció, IFRS, nemzetközi számviteli standardok, US GAAP, EU számviteli politikája, számviteli harmonizációs folyamat

International accounting from companies point of view

Abstract:

The essay has been written to working-out the curriculum „International business economics”. It focuses on international accounting, by describing the special accounting tasks of multinational companies, which arise from the international operation (currency translation, consolidated financial statement, and other difficulties resulting from the different national accounting systems). After that the essay describes the causes of the differences in accounting and the process of accounting harmonisation, and the drawbacks of accounting harmonisation.

Keywords:

International accounting, currency translation, consolidated financial statement, accounting differences, IFRS, International Financial Reporting Standards, US GAAP, EU accounting standard, international harmonisation development

Bevezetés

A nemzetközi szinten történő megjelenés a számviteli elszámolások és a vállalati teljesítmény értékelése szempontjából is kihívásokat jelent. Amennyiben egy vállalat csak export tevékenységet végez, már akkor is kezelnie kell a valuta/deviza konverzióból adódó problémákat. Az igazi kihívást a külföldi leányvállalatok konszolidációja jelenti, különösen ha az magas inflációjú országokban, vagy régióban van jelen. A konszolidáció során nem csupán a konverziós és az inflációból eredő problémákat kell kezelni, hanem az eltérő számviteli elszámolásokból adódó különbségeket is. A globalizáció, a nemzetközi tőkeáramlás, a nemzetközi terjeszkedés következtében egyre nagyobb az igény az egységes „számviteli nyelv” iránt, amely mind a befektetői oldalról, mind a vállalatok oldaláról egyszerűbb értékelést és költségmegtakarítást tenne lehetővé. A tanulmány bemutatja a számviteli harmonizáció folyamatát, melynek egyik jelentős vívmánya hogy a világ összes tőzsdéjén elfogadják a nemzetközi számviteli standardok alapján készített beszámolót. Az európai tőzsdén jegyzett cégek számára a konszolidált beszámolójuk tekintetében kötelező a nemzetközi standardok alkalmazása, ugyanakkor az egyedi beszámolók szabályozása terén jelentős eltérések találhatók. Annak ellenére, hogy világszerte egyre többen nyilvánítják ki a nemzetközi számviteli standardok átvételét, vagy ahhoz való közelítést; a nemzeti számviteli szabályozások között még jelentős eltérések állnak fenn, s ez alól az Európai Unió tagállamai, sőt Magyarország sem jelentenek kivételt. A tanulmányban tárgyalásra kerülnek a számviteli rendszerek különbségei és a számviteli harmonizációt akadályozó tényezők.

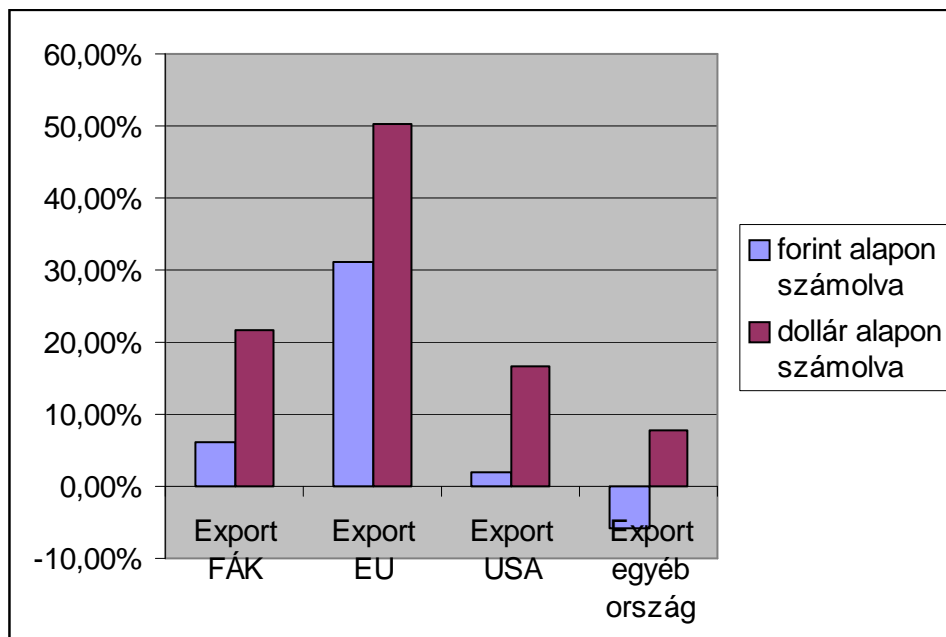
Konverziós probléma

Magyarországi szabályozásból kiindulva, függetlenül attól, hogy az export ellenértékét forintban; vagy valutában, illetve devizában egyenlítik ki, az exportárbevételt forintban kell a számviteli kimutatásokban elszámolni. Valuta/deviza kiegyenlítés esetén a valuta/deviza összeget a teljesítés időpontjában érvényes devizaárfolyamon kell átszámítani. Az exportárbevétel alakulásának elemzésekor fontos arra ügyelni, hogy az két fő tényező hatását tükrözi; az export volumenének változását és az árfolyam változás hatását. 2007-ben a forint USA dollárhoz képesti felértékelődésének hatására (átlagárfolyam 2006-ban: 210 \$/Ft, 2007-ben: 183,2 \$/Ft) az EGIS Gyógyszergyár dollárban számított 26%-os exportnövekedése forintban számolva csak 12%-os export bővülést jelentett.¹ Ez a jelenség a másik nagy

¹ Forrás: EGIS Gyógyszergyár Nyrt. 2006/ 2007. évi üzleti jelentése

gyógyszeripari vállalatunknál a Richter Gedeon gyógyszeripari csoportnál is kimutatható (lásd 1. ábra), ahol a dollárban és a forintban számított értékesítési adatok eltérő képet nyújtanak a vállalat régiónkénti teljesítményéről.

1. ábra. Richter Gedeon exportárbevételének alakulása 2007-ben 2006-hoz képest forint és dollár alapon számolva

Forrás: Richter Gedeon 2007. I-IV. évi gyorsjelentésében szereplő adatok alapján

Az árfolyamváltozás fedezésére szolgáló határidős ügyletek eredménye a pénzügyi tevékenység eredményét érinti a magyar számviteli törvény szerint. 2004-ben a Globusz Konzervipari Rt a dollár árfolyam csökkenéséből adódó veszteségeket határidős devizaügyletekkel és devizalapú hitelfelvétellel igyekezett ellensúlyozni, melynek 650 millió forintos eredményhatása – az exportárbevétel 7,8%-a - a pénzügyi tevékenységeknél jelent meg, amely ellensúlyozta az üzemi szintű 200 millió forintos veszteséget

Az export értékesítés forintba történő számba vétele a konverziós problémának csupán töredékét jelenti, a vagyon átszámítás problémáját a konszolidáció témakörénél fogjuk érinteni.

Nemzetközi vállalatok konszolidációja

Nemzetközi vállalatcsoport esetén a konszolidáció szabályait a konszolidációra köteles anyavállalatra érvényes szabályozás határozza meg. Magyarországon érvényes szabályozás alapján (lásd 2000. évi C. törvény a számvitelről) az év során megszerzett leányvállalatok attól a naptól kerülnek konszolidálásra, amikor az irányítás átszáll az anyavállalatra. A konszolidált éves beszámolóban a konszolidálásba bevont vállalatok együttes vagyoni, pénzügyi és jövedelmi helyzetéről kell megbízható és valós képet adnia. A konszolidált éves beszámoló összevont (konszolidált) mérlegből, összevont (konszolidált) eredménykimutatásból, és összevont (konszolidált) kiegészítő mellékletből áll. A konszolidált beszámolót úgy kell elkészíteni, mintha a konszolidálásba bevont vállalkozások egyetlen vállalkozásként működnének, ennek érdekében ki kell szűrni azokat a halmozódásokat az eszközök és a források, a bevételek és a ráfordítások, a nyereség és a veszteség értékéből, melyek az anyavállalatok, leányvállalatok, illetve közös vezetésű vállalatok egymás közötti kapcsolataikból adódnak. A kötelező konszolidációs kört eltérően szabályozzák az egyes országokban. Például Ciprusban 2008-tól a nem tőzsdei, kisméretű vállalatcsoportokat meghatározott feltételek fennállása esetén mentesítik a konszolidált beszámoló készítés alól.

Konszolidált éves beszámoló készítési kötelezettség Magyarországon

3. § (2)

1. *anyavállalat*: az a vállalkozó, amely egy másik vállalkozónál (a továbbiakban: leányvállalat) közvetlenül vagy leányvállalatán keresztül közvetetten meghatározó befolyást képes gyakorolni, mert az alábbi feltételek közül legalább egygel rendelkezik:

a) a tulajdonosok (a részvényesek) szavazatának többségével (50 százalékot meghaladóval) tulajdoni hányada alapján egyedül rendelkezik, vagy

b) más tulajdonosokkal (részvényesekkel) kötött megállapodás alapján a szavazatok többségét egyedül birtokolja, vagy

c) a társaság tulajdonosaként (részvényeseként) jogosult arra, hogy a vezető tisztségviselők vagy a felügyelő bizottság tagjai többségét megválassza vagy visszahívja, vagy

d) a tulajdonosokkal (a részvényesekkel) kötött szerződés (vagy a létesítő okirat rendelkezése) alapján - függetlenül a tulajdoni hányadtól, a szavazati aránytól, a megválasztási és visszahívási jogtól - döntő irányítást, ellenőrzést gyakorol;

2. *leányvállalat*: az a gazdasági társaság, amelyre az 1. pont szerinti anyavállalat meghatározó befolyást képes gyakorolni;

3. *közös vezetésű vállalkozás*: az a gazdasági társaság, ahol egyrészt az anyavállalat (az anyavállalat konszolidálásba bevont leányvállalata), másrészt egy (vagy több) másik vállalkozás az 1. pont szerinti jogosultságokkal paritásos alapon - legalább 33 százalékos szavazati aránnyal - rendelkezik. A közös vezetésű vállalkozást a tulajdonostársak közösen irányítják;

115. § (1) A meghatározó befolyás megítélésénél a leányvállalatok bármelyikét megillető - a 3. § (2) bekezdés 1. pontjának alpontjai szerinti - jogokat az anyavállalatnál kell számításba venni.

(2) Az összevont (konszolidált) éves beszámoló készítési kötelezettség megítélése során az anyavállalatnál kell figyelembe venni azokat az (1) bekezdés szerinti jogosultságokat (jogokat) is, amelyeket ugyan közvetlenül

nem az anyavállalat vagy a leányvállalat gyakorol, de azt harmadik személyek - saját nevükben - az anyavállalat vagy egy leányvállalata javára gyakorolják.

(3) Az összevont (konszolidált) éves beszámoló készítési kötelezettség megítélése során figyelmen kívül kell hagyni azokat a jogosultságokat (jogokat), amelyeket

- a) szerződés alapján átruházott jogkörben mások helyett gyakorolnak;
- b) biztosítékként átvettek, és a jogokat harmadik személy utasításai szerint gyakorolják;
- c) mint kezességvállalónak birtokba adtak és a jogokat a kezes érdekében gyakorolják.

(4) A 3. § (2) bekezdése 1. pontjának a) és b) alpontja szerinti szavazati arány megállapításához az anyavállalatot közvetlenül vagy közvetetten megillető és gyakorolható szavazati jogot kell viszonyítani az összes szavazati joghoz. A számítás során az összes szavazati jogból le kell vonni a visszavásárolt saját részvényt, saját üzletrész alapján vagy jogszabály előírása szerint nem gyakorolható szavazati jogokat, továbbá azokat a szavazati jogokat, amelyekkel az adott vállalat - mint anyavállalat - szavazati jogaiból saját leányvállalata rendelkezik.

Forrás: 2000. évi C. törvény a számvitelről

Külföldi leányvállalatok esetében, a konszolidációt előkészítő feladatok még több körültekintést igényelnek. Egyrészt a leányvállalatok pénzügyi kimutatásaiban az eszközöket, forrásokat, és az eredménytégeket az anyavállalat konszolidáció során alkalmazott értékelési elveinek megfelelően át kell értékelni mind a magyarországi szabályozás, mind a nemzetközi standardok alapján (az U.S GAAP ettől eltérő szabályozást ír elő). Másrészt meg kell oldani a beszámoló tételeinek forintra (illetve a beszámoló pénznemére) történő átváltását. Nemzetközi szinten két lehetséges megoldást alkalmaznak: fordulónapi árfolyamon, illetve bekerülési árfolyamon történő átértékelést. A nemzetközi számviteli standardok alapján a befektetett eszközök átértékelésére alkalmazható a bekerülési árfolyam, vagy a fordulónapi árfolyam. A saját tőke elemeit bekerülési árfolyamon kell értékelni, kivéve a mérleg szerinti eredményt, melyet a hó végi devizaárfolyamok átlagával számítanak át. Egyéb eszközöket és forrásokat fordulónapi árfolyamon értékelnek. A bekerülési vagy historikus árfolyam alkalmazása esetén, minden egyes változást a változáskor érvényes devizaárfolyamon kell átszámítani. Például, ha több évben hajtanak végre tőkeemelés, akkor minden egyes tőkeemelés esetén az akkor érvényes devizaárfolyamon kell a jegyzett tőkét átszámítani. A befektetett eszközök esetén a beszerzési devizaárfolyam lesz az átszámítás alapja, ami nem haladhatja meg a fordulónapi árfolyamot, mivel az ellentmondana az óvatosság elvének. A bekerülési árfolyam alkalmazása az évek közötti összehasonlítást könnyíti meg. Amennyiben például a leányvállalat jegyzett tőkéje eredeti devizanemében nem változik, akkor az a bekerülési árfolyam melletti átváltás esetén az anyavállalat devizanemében is változatlanul mutat.

Magas inflációjú környezetben működő leányvállalatok esetében több problémával kell szembenézni. Bekerülési áras értékelés esetén a magas infláció torzítást visz a teljesítmény értékelésbe, a pénzügyi kimutatásokba. Az infláció eltérő mértékben érinti a különböző eszköz, forrás és eredménytégeket. A legnagyobb torzítás a befektetett eszközök és tartós források értékében mutatható ki. Az infláció kiszűrése és a valuta/deviza konverzió folyamata szükségszerűen összekapcsolódik, mivel a devizaárfolyamok változását közvetlenül befolyásolja az infláció szintje. Ennek ellenére célszerű a konverziós művelet előtt a pénzügyi kimutatásokat megtisztítani az inflációs hatásoktól. A 29. IAS² nemzetközi standard ad iránymutatást a hiperinflációs gazdaságokban alkalmazandó átértékelési technikákról. Csupán néhány példát kiemelve, a hitelviszonyt megtestesítő értékpapíroknál az értékhelyesbítést a szerződéses feltételek szerint kell elvégezni. A nem monetáris eszközök átszámítása indexálás segítségével történik. Ugyanakkor, ha a tárgyi eszközök valós értékre történő átszámítása a legutolsó mérlegforduló napon megtörtént, akkor nincs szükség további értékhelyesbítésre. A saját tőke elemeit is át kell értékelni. A jegyzett tőkét a befizetés időpontjait figyelembe véve külön-külön tételként kell indexálni. Az eredménytartalék átértékelése a legösszetettebb, s a gyakorlatban gyakran a többi mérlegtétel átértékelése után kezelik. A konszolidáció során ügyelni kell arra, hogy az inflációs korrekció és a devizakonverzió eredményeképpen a „reális” érték kerüljön bevonásra, ne legyen duplán figyelembe véve az inflációs hatás.

Konverzió hiperinflációs gazdaságban

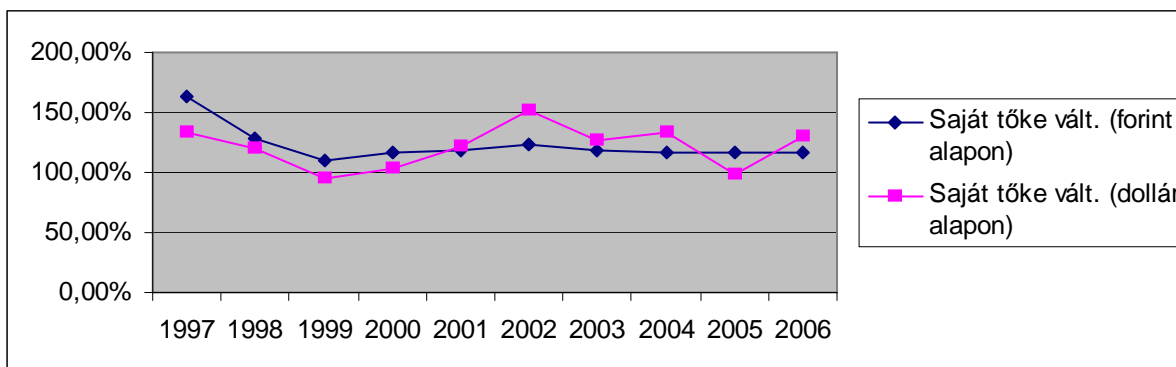
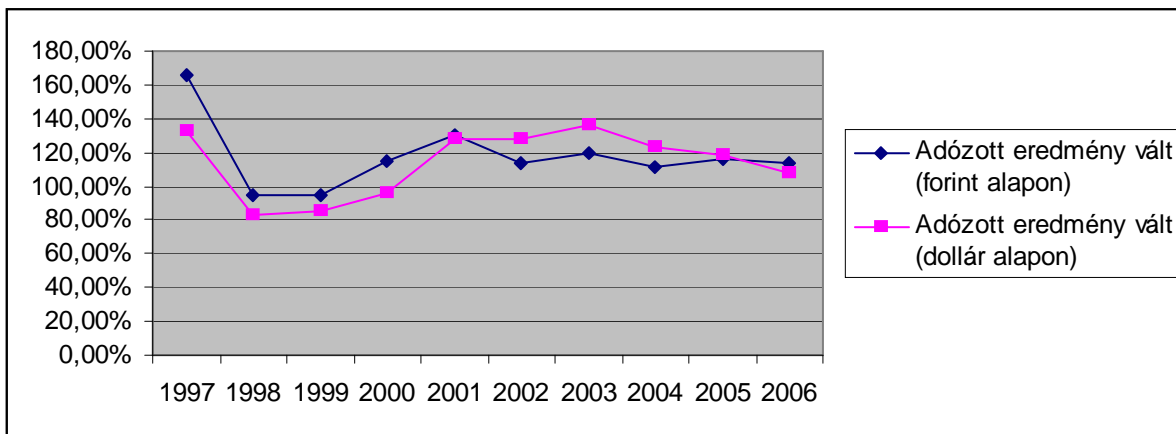
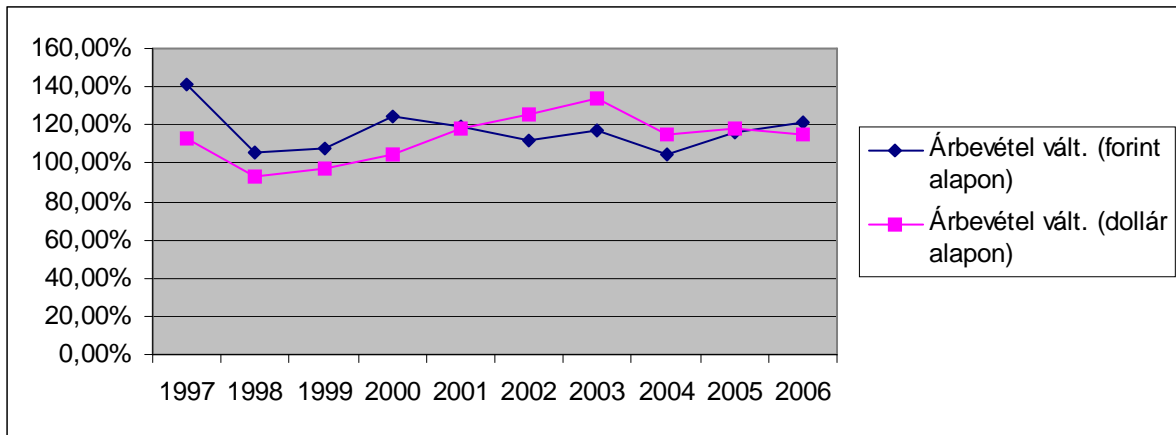
„A romániai vállalkozások átváltási pénzneme az amerikai dollár, és a román lejben megadott helyi pénzügyi kimutatások a hiperinflációs gazdaságokra vonatkozó standardok alapján kerülnek átváltásra dollárra. A romániai vállalkozások bevételei és ráfordításai a hónapra vonatkozó átlagos USD/ROL árfolyamon, a nem monetáris eszközök és kötelezettségek pedig az eredeti bekerülési árfolyamon kerülnek bemutatásra. A monetáris tételek az időszak végi USD/ROL árfolyamon kerülnek átváltásra.” Az amerikai dollárban elkészített pénzügyi kimutatások kerülnek átváltásra év végén forintra.

Forrás: Danubius 2004. éves jelentése 35-36.old.

A devizakonverzió hatása nem csak az exportárbevételben mutatható ki, hanem az eredménytégelekben, és mérlegtégelekben is. A 2. táblázat a Richter gyógyszeripari csoport konszolidált adatain keresztül mutatja a forint és dollár alapon nyugvó eltérő értelmezéseket. Egy nemzetközi vállalatcsoport esetében dilemmát jelent, hogy a leányvállalatok jövedelmezőségét az anyavállalat devizájában, vagy a leányvállalat funkcionális devizájában mérjék.

² IAS = nemzetközi számviteli standard

2. ábra. Richter Gedeon árbevételének, adózott eredményének, saját tőkéjének alakulása 1997 és 2006 között az előző év bázisán forint és dollár alapon számolva

Forrás: Richter Gedeon 2006. Éves jelentése alapján

Akvizíció során az egyik fontos számviteli kérdés a keletkező goodwill elszámolás. A felvásárolt vállalat eszközeit és kötelezettségeit át kell értékelni valós értékre. Amennyiben a vállalatért kifizetett ellenérték meghaladja a valós értéket, akkor a különbség pozitív

goodwillként elszámolható az immateriális javak között. Az USA GAAP³, és a nemzetközi standardok szerint a goodwill után nem számolható el amortizáció. Minden beszámoló készítéskor értékelni kell a goodwillt, amennyiben annak értéke kevesebb a könyvekben kimutatott értéknél, értékvesztést kell utána elszámolni. A 2008. jan. 1.-én érvényben levő magyarországi számviteli szabályozás (52.§) szerint 5 év vagy ennél hosszabb idő alatt lehet leírni a goodwillt.

1. táblázat: A MOL csoport 2004-ben megvásárolt Shell Románia SRL eszközeinek és kötelezettségeinek valós értéke 2005 ápr. 1-én.

	Valós érték millió ft	Könyv szerinti érték millió ft
Immateriális javak	134	134
Tárgyi eszközök	12 110	10 881
Befektetések	1	1
Készletek	2 246	2 017
Vevőkövetelések	2 339	2 757
Egyéb forgóeszközök	72	72
Pénzeszközök	2 485	2 485
Szállítók	-1 355	-1 136
Céltartalékok	-126	-118
Egyéb rövidlejáratú kötelezettségek	-25	-25
Nettó eszközök valós értéken	17 881	
Kifizetett ellenérték	22 519	
Akvízióon keletkező goodwill	4 638	

Forrás: MOL 2005. Éves jelentés

A goodwill értékvesztése

A Csoport legalább évente meghatározza, hogy szükséges-e értékvesztést elszámolni a goodwillre. Ehhez a goodwill-hez rendelt pénzáram-termelő egységek használati értékének becslésére van szükség. A használati érték megítéléséhez a Csoportnak meg kell becsülnie az egyes pénzáramtermelő egységek várható jövőbeni pénzáramát, és ki kell választania a pénzáram jelenértékének kisámításhoz szükséges megfelelő diszkontlábát. A goodwill 2006. december 31.i értéke 3.160.762 eFt.

Forrás: Fotex csoport 2006. évi jelentése

³ amerikai számviteli standardok

Számviteli rendszerek különbségei

A számviteli kimutatások (mérleg, eredménykimutatás, cash-flow, kiegészítő melléklet) célja, hogy a vállalat vagyonáról, pénzügyi helyzetéről, eredményességéről információt nyújtson a tulajdonosok, hitelezők, állam, és a többi érintett részére.

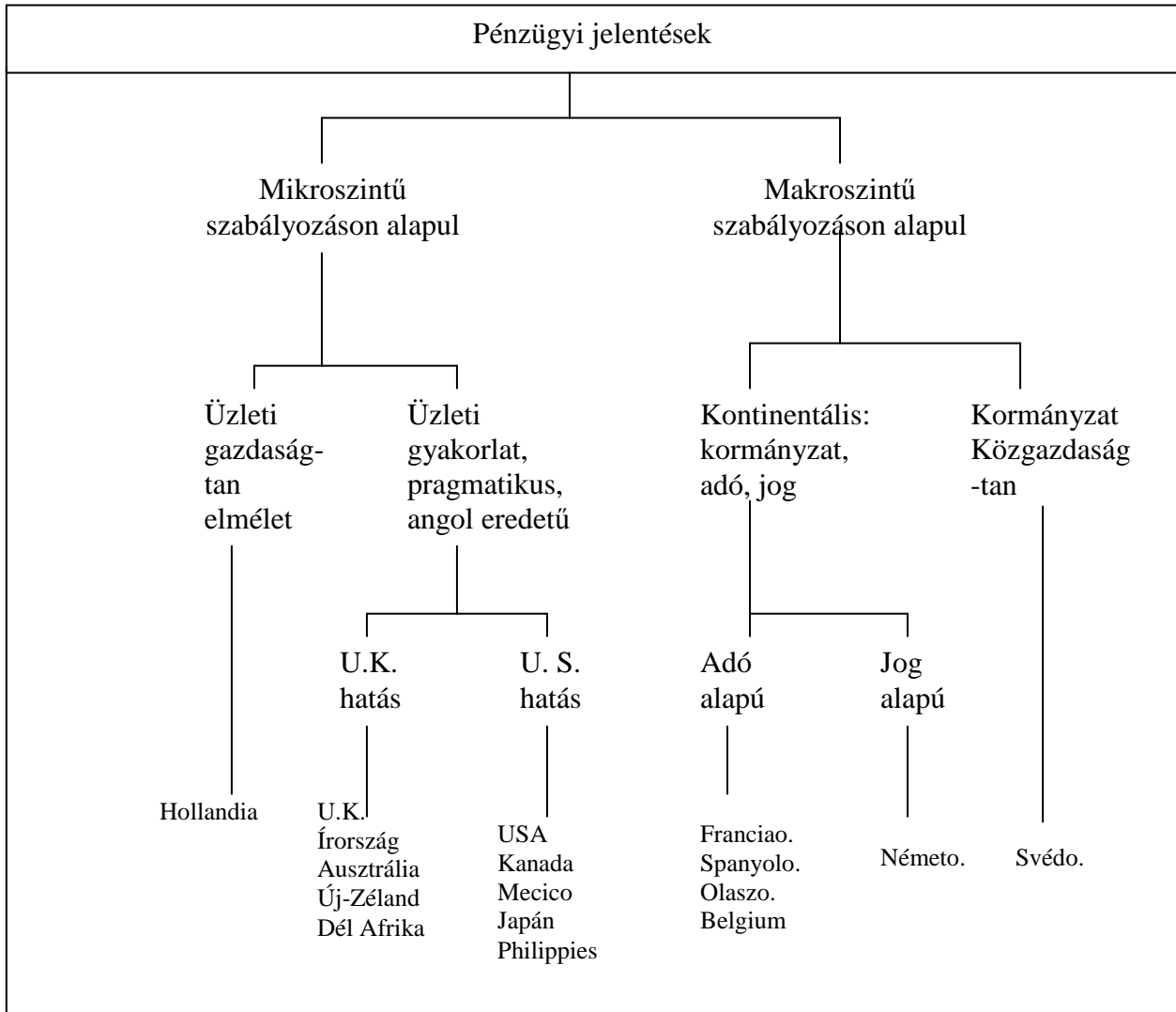
Az országok számviteli rendszereiben napjainkban is még fennálló különbségek az eltérő fejlődési pályákra, és eltérő gyökerekre vezethetők vissza. Az egyes országokban kialakult számviteli rendszerek jellemzőit nagy mértékben meghatározták a jogrendszer, adózási rendszer, tőkepiac jellemzői, vállalatok jellemző finanszírozási módja, a jellemző tulajdonosi szerkezet, az inflációs szint, gazdasági, politikai és kulturális tényezők.

A különböző számviteli rendszerek háttérében eltérő szabályozási célok és eltérő filozófiák állnak. Az Amerikai Egyesült Államokban és az Egyesült Királyságban a hangsúly a jelenlegi és potenciális tulajdonosok és hitelezők megfelelő információval való ellátásán van, annak érdekében, hogy megalapozott beruházási, hitelezési és üzleti döntéseket hozhassanak. Napjainkban általános tendencia a tulajdonosok és hitelezők érdekeinek előtérbe kerülése, emellett egyes országokban (pl. Németország) az adózás alapját, illetve statisztikai célokat is szolgálnak (pl. Franciaország) az év végi pénzügyi beszámolók. Magyarországon 1991 óta a tulajdonosok és hitelezők érdekei állnak a szabályozás középpontjába a korábbi adózási cél megtartása mellett, ugyanakkor az adózási és gazdaságirányítási cél elsődlegessége megszűnt. Az évi végi beszámolók értelmezésénél, különösen a nemzetközi összehasonlításoknál érdemes figyelembe venni a háttérben meghúzódó filozófiát, a kinyilvánított alapelveket is. Csupán egy különbséget emelve ki; a pénzügyi elemzéseknél fontos kérdés, a vállalat pénzügyi és vagyoni helyzetéről a „megbízható és valós képet” a mérleg és az eredménykimutatás tükrözi (a szabályosságtól való eltérés kerül a kiegészítő mellékletben) ez jellemzi az angolszász államokat; vagy a mérleg és az eredménykimutatás összeállításánál a szabályosság filozófiája (a gazdasági eseményeket a számviteli törvényben rögzített szabályok szerint kell elszámolni) a meghatározó, és a kiegészítő mellékletben kell feltüntetni azt, ha az eltér a megbízható és valós összképtől, pl. Németország és Magyarország esetében.

A beszámolók szabályozása, a szabályozás mélysége is eltérő módon valósul meg. A kontinentális Európában a szabályozás makro alapokon nyugszik, a szabályokat hatóságok alkotják, és betartásukat hatóságok ellenőrzik. Az angolszász államokban a szabályozás mikro alapokon valósul meg, a szakmai szervezetek gyakorlati szempontból alakították ki a

szabályokat. A nemzetközi számviteli rendszerek egy lehetséges csoportosítását mutatja az 3. ábra.

3. ábra Nemzetközi számviteli rendszerek osztályozása Nobes alapján

Forrás: C.W. Nobes, „International Classification of Accounting System”.

In: Czinkota M. R. et. al. (2003) 455.o.

Fontos tisztában lenni a számviteli rendszerekben megjelenő különbségek okaival: eltérő szerepvállalás az adózásban, eltérő jogi alapok, eltérő kapcsolódás a társasági és csődjoghoz; a jellemző finanszírozási/tulajdonosi szerkezet; mivel gyakran a háttérben meghúzódó különbségek jelentik a gátját a számviteli harmonizációnak. Ehhez járul még hozzá az eltérő kulturális háttér.

Egységes „számviteli nyelv” iránti igény

A számviteli rendszerek különbségéből számos probléma adódik a befektetők, a vállalatok és az egyéb érintettek számára is. A számviteli rendszerek között számos ponton található kisebb nagyobb eltérés. 22 fejlett ország számviteli rendszerét hasonlították össze, és 76 különbséget találtak az értékesített termékek költség meghatározásában, 54 különbséget a K+F költségek elszámolása terén, és 20 különbséget a nettó profit számításában.⁴ A különböző számviteli alapelvek alapján készült beszámolók összevetése nehéz, a számviteli előírások alapos ismeretét igénylik, többletköltséget jelent mind a befektetők mind a vállalatok számára.

A multinacionális vállalatoknak a különböző országokban működő vállalkozásaikról gyakran eltérő számviteli elveken nyugvó beszámolókat kell készíteniük. A helyi számviteli szabályozáson alapuló beszámolók mellett az anyavállalat konszolidált beszámolójának elkészítéséhez az anyavállalatra nézve kötelező számviteli elvek alapján is adatot kell szolgáltatni. A vállalatok számára többletköltségeket okoznak a különböző számviteli alapelveken nyugvó párhuzamos adatszolgáltatások, illetve meg kell oldaniuk az adatok összehasonlíthatóságát.

A globalizáció, a nemzetközi tőkeáramlás, a multinacionális vállalatok terjedésének következtében egyre erősebben jelentkezik az igény a nemzetközi számviteli szabályozás, és az egységes számviteli nyelv megteremtése iránt. Az 1960-as évek elejétől megindultak a számvitel, s ezen belül is a beszámoló rendszer összehangolására irányuló törekvések. Az egységes számviteli nyelv megteremtése számos előnnyel járna:

- Multinacionális vállalatok egy számviteli elv alapján készíthetnék összes vállalatuknál az év végi beszámolójukat. A párhuzamos adatszolgáltatások megszűnnének, költség megtakarítást, az adatok könnyebb összehasonlíthatóságát eredményezné.
- Az egységes számviteli szabályozás alkalmazásából származó előnyök azokat a konszolidált beszámoló készítésre kötelezett tőzsdei európai cégeket is érintené, amelyek bár nem feltétlenül rendelkeznek külföldi érdekeltséggel, mivel jelen vannak valamelyik európai tőzsdén, a konszolidált beszámolójukat a nemzetközi számviteli standardok alapján kell elkészíteniük, az egyéni beszámolójukra viszont még a nemzeti szabályozások érvényesek.

⁴ Forrás: Hill C. W. L. (2002) 635.o.

- Befektetők, hitelezők a különböző országokból származó jelentéseket jobban össze tudnák hasonlítani. Döntéseikhez megbízhatóbb, jobb információkat kapnának. Szélesebb befektetési lehetőségekben gondolkoznának.
- Nemzetközi felvásárlások, fúziók értékelése átláthatóbbá válna.
- Nemzetközi szabályozók jobb információkhoz jutnának.
- Adóhatóságok munkáját segítené, könnyebben lehetne számszerűsíteni a külföldi vállalatok adókötelezettségét.
- A beszámolók összehasonlíthatóságának, növekvő konzisztenciájának és megbízhatóságának következtében a határokat átlépő befektetések erősödésére és a nemzetközi tőkepiacok erősödésére számítanak.

A számviteli rendszerek harmonizációjában a legfontosabb szerepet betöltő szervek: a Nemzetközi Számviteli Standard Testület (IASB) az amerikai Pénzügyi és Számviteli Standardok Testülete (FASB), és az Európai standardalkotó bizottság.

Nemzetközi számviteli standardok (IFRS)

A Nemzetközi Számviteli Standard Bizottságot (International Accounting Standards Communittee, **IASC**), 1973-ban abból a célból alapították, hogy nemzetközi számviteli standardokat (**IAS**) dolgozzon ki, fogadtasson el, és segítse elő a számviteli harmonizáció folyamatát. Az alapító tagok: Ausztrália, Kanada, Franciaország, Németország, Japán, Mexikó, Hollandia, Egyesült Királyság, Írország, USA. 2000-ben a Bizottságnak már 104 tagországból 143 tagja volt.

2001-től az IASC munkáját az újonnan megalakított Nemzetközi Számviteli Standard Testület (International Accounting Standards Board, **IASB**) folytatja, az általa kibocsátott Nemzetközi beszámoló-készítési Standardok (International Financial Reporting Standards, **IFRS**) átveszik az IAS szerepét. Az IASB átvette a korábban kibocsátott nemzetközi számviteli standardokat (IAS), illetve folyamatosan felülvizsgálja azok tartalmát. Az IASB olyan független testület, melynek célja a globális számviteli standardok kifejlesztése, világszerte egységes számviteli szabályozást szeretne elérni, ennek érdekében együttműködik a nemzeti számviteli standardalkotó testületekkel. Az IASB arra törekszik, hogy a hasonló tranzakciók és események hasonló módon legyenek elszámolva és bemutatva, az eltérő tranzakciók és események pedig különböző módon. IASB nem kívánja támogatni a számviteli módszerek közötti választási

lehetőségek megengedését, ennek érdekében folyamatosan vizsgálja azokat a tranzakciókat és eseményeket, amelyeknél az IAS megengedte a választást.

2008. január 1-én hatályban levő standardok (IAS)

IAS 1. A pénzügyi kimutatások formája és tartalma. IAS 2. Készletek. IAS 7. Cash Flow kimutatás, IAS 8. Az időszak nettó eredménye, alapvető hibák és a számviteli politika változása. IAS 10. Mérlegfordulónap utáni események. IAS 11. Beruházási szerződések. IAS 12. Nyereségadó. IAS 14. Szegmens jelentések, IAS 16. Tárgyi eszközök. IAS 17. Lízing. IAS 18. Bevétel. IAS 19. Munkavállalói juttatások. IAS 20. Állami támogatások számvitele és az állami közreműködés bemutatása. IAS 21. Az árfolyamváltozások hatása. IAS 23. Hitelezési költségek. IAS 24. Kapcsolt felekre vonatkozó információk. IAS 26. Nyugdíjprogramokkal kapcsolatos elszámolások és jelentések. IAS 27. Konszolidált pénzügyi kimutatások és a leányvállalatok számvitele. IAS 28. Társult vállalkozások számvitel. IAS 29. Pénzügyi kimutatások hiperinflációs gazdaságokban. IAS 30. Bankok és egyéb pénzügyi intézmények pénzügyi kimutatásaiban közzeendő információk. IAS 31. Közös vezetésű vállalatok számvitele. IAS 32. Pénzügyi instrumentumok bemutatás és besorolás. IAS 33. Egy részvényre jutó eredmény. IAS 34. Évközi pénzügyi kimutatások. IAS 36. Eszközök értékvesztése. IAS 37. Céltartalékok, függő kötelezettségek és függő követelések. IAS 38. Immateriális javak. IAS 39. Pénzügyi instrumentumok bekerülés és értékelés. IAS 40. Befektetési célú ingatlanok. IAS 41. Mezőgazdaság.

IASB által kibocsátott standardok (IFRS): IFRS 1. Az IFRS standardok első alkalommal történő alkalmazásának szabályai. IFRS 2. Részvény alapú ösztönző kifizetések. IFRS 3. Üzleti kombinációk. IFRS 4. Biztosítási szerződések. IFRS 5. Értékesítési céllal tartott, forgóeszköznek nem minősülő eszközök és megszűnő tevékenységek.

A nemzetközi szabványok mellett fontos szerepük van a szabványok értelmezésének. 2002-ben az Értelmezési Állandó bizottság újraalakul (SIC) és új elnevezése lett: Nemzetközi Pénzügyi Beszámolási Értelmezési Bizottság (IFRIC). A Nemzetközi Pénzügyi Beszámolási Standardok kifejezés magába foglalja: IFRS, IAS szabványokat és az IFRIC és SIC értelmezéseket. Az IFRS rendszer egyik alkalmazhatósági korlátjának azt tartották, hogy a Nemzetközi beszámoló-készítési standardok a nagyvállalatok információigénye alapján lettek kialakítva, melyek nem alkalmasak a kis és középvállalatok számára, nincs szükségük ilyen mélységű, ennyire összetett információkra. E korlát lebontása érdekében, az IASB a kis és középvállalkozások számára is kidolgoz számviteli standardokat (International Accounting Standard Board Small and Medium-sized Entities, IASB SME).

IFRS alkalmazása világszerte

Az IASB elnökének 2007-es nyilatkozata szerint⁵: napjainkban 100 felett van a nemzetközi standardokat alkalmazó vagy követő országok száma, és 5 éven belül ez a szám valószínűleg 150-re fog emelkedni.

2003-ban mintegy 35 ország követelte meg a belföldi tőzsdén jegyzett társaságoktól az IASB standardok alkalmazását, 2005-ben Ausztrália, és Oroszország is csatlakozott ehhez. 2005. jan. 1-től minden az Európai uniós tőzsdén jegyzett társaságnak kötelező a konszolidált beszámolóját a nemzetközi standardok alapján elkészítenie. Sok afrikai és ázsiai ország kinyilatkoztatta, hogy szándékában áll a nemzeti számviteli politikáját az IFRS-hez közelíteni. A latin amerikai országok közül, pl: Costa Rica, Dominikai Köztársaság, Panama, Venezuela már alkalmazza az IFRS, Peru formális konvergencia programmal rendelkezik, Mexikó és Brazília elmozdult a konvergencia irányában. A 4. táblázat a Deloitte & Touche 2003-as felméréséből azt a 90 államot tartalmazza, amelyek vagy alkalmazzák az IFRS-t, vagy elmozdultak a konvergencia irányában. Ezt az összeállítást abból a szempontból óvatosan kell kezelni, hogy a felsorolt államok számviteli rendszerei nagyon heterogének, abban egyeznek meg, hogy kinyilvánításra került az IFRS-hez való közeledési szándékuk, viszont a konvergencia folyamat különböző állomásain vannak. Pl. Kanadában az IFRS-re való átállást 2009-2011-re tervezik. 2010 lesz az utolsó év, amikor még a nyilvános társaságok a jelenlegi Kanadai GAAP alapján jelenthetnek, és 2011-től az IFRS-alapú Kanadai standardok alapján készülnek majd a jelentések. Hong-Kong már alkalmazza az IFRS-t. Kína esetében nagyon sok egyeztetés folyt, eredményként könyvelhető el, hogy 2006-ban kiadták az üzleti vállalkozások számviteli standardjait, melyek többé-kevésbé összhangban állnak a nemzetközi standardokkal. E standardok kötelezőek a kínai tőzsdén jegyzett vállalatok számára, a többi vállalat számára ajánlott. Indiában 2006-ban jelentették be, hogy új társasági jogszabályokat vezetnek be, melyek magukba foglalják az indiai számviteli standardoknak az IFRS-szel való összehangolását. Oroszországban 2002-től napirenden van, hogy a tőzsdei cégektől megkövetelik a nemzetközi szabványok alkalmazását, a tervezett határidő: 2004, ugyanakkor a 2007-es brüsszeli jelentés arról számol be, hogy a társaságok beszámolóikat az orosz számviteli elvek alapján készítik el, amely még mindig tartalmaz bizonyos különbségeket az IFRS-hez képest, illetve egyes tőzsdei társaságok önkéntes alapon IFRS

⁵ Pickard G. (2007)

vagy US GAAP szerint is beszámolnak. Egyes országok esetében még azzal a problémával is lehet számolni, hogy annak ellenére, hogy azt nyilatkozzák, a számviteli standardjaik az IFRS-en alapulnak, a Deloitte & Touche vizsgálatai eltérésekre világítottak rá.

2. táblázat. IFRS-t alkalmazó, illetve a konvergenciát meghirdető államok

Európa/közép Ázsia		Amerika	Ázsia Csendes óceáni térség	Afrika/közél kelet
Ausztria	Magyarország	Argentína	Ausztrália	Dél-Afrikai
Banglades	Málta	Bahama-szigetek	Brunei	Köztársaság
Belgium	Moldova	Barbados	Dél-Korea	Egyiptom
Bulgária	Németország	Brazília	India	Irán
Ciprus	Norvégia	Costa Rica	Indonézia	Izrael
Csehország	Oroszország	Chile	Japán	Jordánia
Dánia	Örményország	Dominikai	Kína/Hongkong	Kenya
Egyesült Királyság	Portugália	Köztársaság	Malaysia	Kuvait
Észtország	Románia	Ecuador	Nepal	Malavi
Franciaország	Spanyolország	Gujana	Philippines	Mauritius
Finnország	Svájc	Guatemala	Singapúr	Omán
Görögország	Svédország	Haiti	Taiwan	Pakisztán
Grúzia	Szlovénia	Honduras	Thailand	Tunézia
Horvátország	Szlovákia	Jamajica	Új Zéland	Zimbabwe
Hollandia	Tádzsikisztán	Kanada		
Írország	Ukrajna	Kajmán szigetek		
Kirgizisztán	Üzbegisztán	Mexikó		
Lengyelország		Panama		
Lettország		Pápua Új-Guinea		
Litvánia		Peru		
Luxemburg		Trinidad & Tobado		
Makedónia		Uruguay		
		USA		
		Venezuela		

Forrás: Deloitte & Touche International Financial Reporting Standard 2003.

In: Fajardo C. L. (2007)

IFRS és US GAAP közötti harmonizációs folyamat

Napjainkban az IFRS mellett a világon a másik meghatározó számviteli szabályrendszer az amerikai számviteli standardok (US GAAP). Az amerikai számviteli standardok megalkotásában a legnagyobb szerepet a Pénzügyi és Számviteli Standardok Testülete (Financial Accounting Standards Board, FASB) játsza, a szabályok végső elfogadója az Értékpapír- és Tőzsd felügyelet (Securities and Exchange Commission, SEC)

E két meghatározó rendszerben eltérő szemléletmód érvényesül. Az IFRS-ben az úgynevezett „kontinentális” megközelítés érvényesül, ahol a beszámoló készítési kötelezettséget kódexszerű jogszabály írja elő, átfogó, elvi jellegű szabályozás jellemző. US GAAP megközelítése inkább problémamegoldó jellegű, minden standardban egy-egy témára összpontosítanak, és a standardok és értelmezéseik együtt jelentik a beszámoló-készítés alapját. A kialakított standardok mellett nagy szerep jut a bírósági döntéseknek is (esetjog).

A számviteli elszámolásokban is számos különbség létezik az US GAAP és IFRS között. Különbségeket találhatunk az eredménykimutatás sémájában, az osztalék kezelésében, a halasztott adó kérdésében, az immateriális javak és tárgyi eszközök értékelésében, a készletértékelésben, a konszolidáció néhány előírásában. Az IFRS és US GAAP közötti néhány különbséget mutatja be a 3. táblázat.

A Magyar Telekom 2006-os konszolidált éves beszámolójában az éves eredményben 5,46%-os, a saját tőkében 1,9%-os különbség mutatható ki az U.S. GAAP és IFRS között, mely több tényezőre vezethető vissza (különbség levezetését lásd 4. táblázat). Például az US GAAP szerint a 2003 dec. 31 előtti vezetékes belépési díjakat el kellett határolni a várható időtartamra, míg az IFRS szerint nem. A név váltás során a kapott kompenzációt az IFRS szerint egyéb működési bevételként, az US GAAP szerint tulajdonosként kapott tőkehozzájárulásként kellett elszámolni. Jelentős eltérést okozott, hogy a T-Mobile H, a MakTel és az Emitel 2001-as akvizíciója során az U.S. GAAP magasabb értékben határozta meg az immateriális javak értékét, ebből adódóan az immateriális javak értékcsökkenése nagyobb volt az U.S GAAP szerint, mint az IFRS szerint. Míg a kimutatott éves adózás utáni eredmény az IFRS szerint volt magasabb; a saját tőke értéke az U.S. GAAP szerint volt 11 233 millió forinttal (1,9%) magasabb. A legnagyobb eltérések a bevételek elszámolásából, a kamataktiválásból, akvizíciók miatti értékkülönbözetekből, a goodwill elszámolásból és az adóhatásokból adódtak.

Nemzetközi példákat tekintve ennél jóval nagyobb különbségek is találhatók. 2000-ben a British Airways a britt számviteli szabályok szerint 21 millió fontos, az U.S GAAP alapján 412 millió fontos veszteséget mutatott ki. A különbséget néhány meghatározó tételre lehetett visszavezetni: bevétel elszámolás, értékcsökkenés, nyugdíj, adókülönbségek.⁶

⁶ Forrás: Hill C. W. L. (2002) 641.o.

3. táblázat. IFRS – US GAAP közötti néhány eltérés 2007-ben

	IFRS	US GAAP
Tárgyi eszköz értékelés	Bekerülési érték – értékcsökkenés Eszközök átértékelésének lehetősége.	Bekerülési érték – értékcsökkenés.
Befektetési célú ingatlan értékelés	Értékelése történhet valós vagy bekerülési értéken.	Nem különbözteti meg ezt a fogalmat, összes ingatlan értékelése bekerülési áron történik.
Immateriális javak átértékelése	Azonos csoportba tartozó valamennyi tételt át kell értékelni, ha él az átértékelés lehetőségével, feltéve, hogy létezik aktív piac.	Nem megengedett.
Kutatás-fejlesztés	Kutatásból származó immateriális eszközt nem lehet kimutatni, a felmerülő költségeket időszaki ráfordításként el kell számolni. A fejlesztési szakasz ráfordításából akkor mutatható ki eszköz, ha az a törvényben meghatározott feltételeket teljesíti.	A K+F költségek azonnal költségként, ráfordításként elszámolandók, kivéve: bizonyos website fejlesztési költségek, belső fejlesztésű és használatú szoftverek, szellemi termékek előállítási költségei.
Készletértékelés	LIFO nem engedélyezett	LIFO engedélyezett.
Eredménykimutatás sémája	A vállalkozó döntésétől függően elkészíthető költség nemenkénti és költségviselő/költséghely szerinti bontásban.	A költségeket költségviselő/költséghely szerinti bontásban kell bemutatni.
Rendkívüli eredmény	2005. jan. 1-től nem kerülhet kimutatásra.	Korlátozva, de megengedi a rendkívüli kategória alkalmazását.
Osztalék kezelése	Csak akkor mutatható ki kötelezettségként, ha a fordulónapot megelőzően jóváhagyásra vagy kifizetésre került.	Kimutatható kötelezettségként, ha a mérleg fordulónapja és a mérlegkibocsátás között jóváhagyásra került.
Kapott és fizetett kamat besorolása a CF kimutatásba	Következetes módon kell besorolni a működési, befektetési vagy finanszírozási tevékenységként.	Működési tevékenységbe kell sorolni.
Anya –leány eltérő számviteli politikája	Egységes számviteli politika alkalmazásával kell elkészíteni a konszolidált beszámolót.	Nem kötelező egységes számviteli politikát alkalmazni.

Forrás: Madarasiné Szirmai A. et. al (2005) IAS vs USA GAAP alapján

4. táblázat. Magyar Telecom U.S. GAAP és IFRS szerinti eredményének és saját tőke különbségének levezetése

Adatok millió forintban

	2006		2006
Éves eredmény IFRS szerint	75 453	IFRS szerinti saját tőke	593 167
US GAAP szerinti módosítások		US GAAP szerinti módosítások	
Bevételek elismerése	3 608	Bevételek elismerése	-5 860
Eszközbontási kötelezettség	-320	Eszközbontási kötelezettség	-1 729
Személyi jellegű költségek	-108	Személyi jellegű költségek	
Kamataktiválás	140	Kamataktiválás	5 605
Származékos ügyletek	676	Származékos ügyletek	1 322
Egyéb pénzügyi eszközök	-213	Akvíziók miatti értékkülönbözések	5 594
Egyéb bevételek (márkaváltás)	-1 435	Goodwill	12 403
Akvíziók miatti értékkülönbözések	-4 513	Adó	-6 102
Goodwill	-	U.S. GAAP módosítások hatása a saját tőkére	11 233
Adó	-729	U.S. GAAP szerinti saját tőke	604 400
Adózás utáni eredmény	-2 894		
Kisebbségi részesedés	-1 227		
U.S. GAAP szerinti módosítások éves eredményre gyakorolt hatása	-4 121		
U.S. GAAP szerinti eredmény	71 332		

Néhány kiemelt tétel magyarázata:

Kamataktiválás

A U.S. GAAP szerint a Magyar Telecom nem különbözteti meg a hiteleket annak alapján, hogy milyen célból vette fel őket, hanem minden hitelkamat aktiválás tárgyát képezi. Ennek eredményeként a U.S. GAAP szerinti beszámolóban jelentősen magasabb a aktivált kamat értéke, ami a tárgyi eszközök és ebből következően az értékcsökkenés magasabb értékét eredményezi.

Goodwill:

Mivel az eszközök és kötelezettségek elismerésére az IFRS és a U.S. GAAP eltérő szabályokat határozott meg a korábbi években, a Mak Tel, a T-Mobile H és az Emitel 2001-es beszerzésekor meglévő nettó eszközértékek valós értékei különböztek. A U.S. GAAP szerint így magasabb volt az akvizíciók kapcsán elszámolt immateriális javak értéke, ezért az elszámolt goodwill értéke alacsonyabb volt, mint az IFRS-beszámolóban. Ezenfelül a U.S. GAAP szerint nem számoltak el goodwill értékcsökkenést 2002 és 2004 között, amely további jelentős eltérést okozott az IFRS és U.S. GAAP beszámolók között. 2005. jan. 1-től az IFRS szabályai szerint sem számolható el goodwill-értékcsökkenés, így ez már további különbségeket nem okoz a kétféle kimutatásba, azonban a saját tőkében megmarad az eddigi eltérés.

Forrás: Magyar Telecom konszolidált éves beszámolója 2006 dec. 31.

Az egységes számviteli nyelvezet megteremtéséhez nélkülözhetetlen e két meghatározó rendszer közeledése, harmonizációja. 2002-ben megállapodás született az IASB és az Amerikai Egyesült Államok nemzeti standard-alkotó testülete között, hogy igyekeznek

egységesíteni a létező amerikai és nemzetközi gyakorlatot, és együttműködnek a jövőbeni standardok kidolgozásában. Ezt a megállapodást 2005-ben megerősítették.

2006. februárjában a FASB és IASB kiadta az IFRS és U.S. GAAP közötti konvergencia program 2006-2008-as akciótervét (Roadmap for Convergence between IFRS and U.S. GAAP 2006-2008, MOU), melyben újból deklarálták a közeledési folyamat fontosságát, hogy közösen dolgozzanak ki számviteli standardokat a világ tőkepiacaira, és kitűzték a legfontosabb célokat és feladatokat. A standardokat két részre bontották, azok, amelyek csak módosítást igényelnek, mivel az alapjaik rendben vannak, és azok melyek már idejét múltak és újakat kell írni helyettük. A FASB vizsgálja a valós értéken történő értékelés lehetőségét, ezen belül a befektetések értékelését, a kutatás fejlesztési költségek elszámolását, a fordulónap utáni tételek kezelését. IASB vizsgálja a hitelezési költségek és a közös vállalkozásokkal kapcsolatos elszámolásokat. Mindkét szervezet foglalkozik a tőkevesztés és a jövedelmi adó kérdésével. A cél az, hogy a kijelölt fókuszterületeken egyezsége jussanak abban, hogy a meglévő főbb különbségeket kell-e csökkenteni, illetve ha igen, akkor rövid távú standardalkotási projektek segítségével ezt meg kell valósítani. A kutatások folyamatosak, és újabb és újabb fókuszterületeket jelölnek ki. A végső célkitűzés az, hogy 2011-2012-re a nemzetközi számviteli elszámolás majdnem ugyanolyan legyen az IFRS-t alkalmazó 150 országban, mint az US GAAP-ot alkalmazó országokban. Ez körülbelül 170 országot fog jelenteni, ahol azonos számviteli elveket alkalmaznak.

A harmonizáció egyik előrelépése, hogy 2007-ben a SEC elfogadta, hogy a külföldi magánkibocsátók az IFRS szerint is elkészíthetik pénzügyi kimutatásaikat anélkül, hogy azt az US GAAP-hoz igazítanák. Ez azt jelenti, hogy például egy európai vállalat IFRS szerint elkészített konszolidált beszámolóját a világ összes tőzsdéjén elfogadják. A SEC vizsgálja annak a lehetőségét is, hogy az amerikai cégek választhassanak az US GAAP és az IFRS között. Néhány multinacionális cég szorgalmazza ezt a megoldást, hiszen leányvállalataiknál már alkalmazzák az IFRS-t, és számos előnyt jelentene az egységes számviteli nyelv alkalmazása. Az amerikai vállalatvezetők viszont megosztottak ebben a kérdésben. 2007-es felmérésben 42% körül volt azon vállalatvezetők aránya, akik az IFRS-t alkalmaznák, ha lenne rá lehetőségük, és 56% válaszolt nemmel.⁷ Ugyanakkor számos kétely merül fel azzal kapcsolatban, hogy nem-e jelent zavaró tényezőt a befektetők számára, ha különböző számviteli elvek alapján készített beszámolókat kell értelmezniük.

⁷ Grant Thornton 2007-es felmérése, in: Williams K. 2007.

EU számviteli politikája, harmonizációs törekvések

Az Európai Unió elkötelezte magát arra, hogy az EU-ban alkalmazott számviteli irányelveket közelíti a nemzetközi számviteli standardokhoz. Az EU-ban a nemzetközi számviteli standardok átvétele nem automatikus, hanem egy befogadási eljárás keretében döntenek arról, hogy a nemzetközi számviteli standardok és értelmezéseik megfelelőek-e az Unió alkalmazására. A tagállamok számára az átvett IFRS-ek alkalmazása a „kötelező”. Az át nem vett IFRS-ek alkalmazás megengedett, amennyiben nem mond ellent az átvett standardoknak. A párhuzamos megfelelés (megfelelés az IFRS-nek és az EU által befogadott IFRS-nek) azoknak a vállalatok számára lehet fontos, akik nem európai tőzsdén is szeretnének megjelenni. Az EU számviteli irányelvei nem írják felül a nemzeti jogszabályokat, hanem kijelölik azokat a kereteket, amelyek között a tagállamok szabadon alakíthatják jogszabályaikat.

Uniós irányelvek

A társaságokra vonatkozó általános számviteli szabályokat három uniós irányelv tartalmazza:

- 4. sz. Társasági jogi irányelv - A gazdasági társaságok éves beszámolójáról
- 7. sz. Társasági jogi irányelv - A konszolidált – összevont – beszámolórol.
- 8. sz. Társasági jogi irányelv – A számviteli beszámolók felülvizsgálatával megbízott személyek működésének engedélyezéséről.

Az Európai Bizottság 2003-ban két kivétellel (a pénzügyi instrumentumok bemutatásáról és értékeléséről szóló IAS 32 és 39) befogadta a nemzetközi számviteli standardokat. 2004 decemberében befogadásra került az IAS 32. A 39-es standard alapját képező valós értéken történő értékelés lehetőségét elfogadta az Európai Parlament és a Bizottság, ugyanakkor 2004-ben az IAS 39 „lefaragott” változatát vették át. A módosítások befogadási tárgyalása folyamatos. Az elfogadott irányelveket a tagállamoknak adaptálniuk kell a nemzeti szabályaikba. A tagországok döntenek arról, hogy kötelezővé teszik-e vagy csak lehetőségként vezetik be, illetve, hogy csak a konszolidált beszámolóra vagy az éves beszámolóra is előírják-e a pénzügyi instrumentumok valós értéken történő értékelését. A magyar számviteli törvény 2004. január elsejével lehetőségként biztosítja a valós értéken történő értékelés.

2005. jan. 1-től minden Európai Uniói tőzsdén jegyzett társaságnak kötelező a nemzetközi számviteli standardok szerinti (konszolidált) beszámoló elkészítése. Ez a rendelkezés több

mint 7000 vállalatot érint. Azon vállalatok számára, akik az US GAAP szabályai szerint készítették el éves beszámolóikat, a kötelező átállási idő: 2007. június 17. Az európai tőzsdén jegyzett cégek konszolidált beszámolójára egységes uniós szabályozás érvényesül, ugyanakkor a tőzsdén jegyzett cégek egyedi beszámolója tekintetében a tagállamok között nincs egységes álláspont, a rendelet lehetőséget biztosít a szabályozás kiterjesztésére a kötelező körön kívülre is, viszont ezt a tagállamok döntéskörébe utalja.

Pankucsi Zoltán (2006)⁸ felmérése szerint az európai országok 25 százalékában az IFRS alkalmazása kötelező a tőzsdén nem jegyzett társágok számára is, a tagállamok fele ennek csupán a lehetőségét biztosítja, míg 29% nem engedélyezi az IFRS alkalmazását az egyedi beszámolók esetében. Szlovákiában például minden konszolidált beszámolóra kötelező az IFRS alkalmazása, továbbá a jegyzett társaságok, bankok, biztosítók, tőkepiaci szereplők, nyugdíjpénztárak, meghatározott mutatók szerinti nagy társaságok egyedi beszámolóira is kötelező alkalmazni az IFRS-t. Szlovákiában az adózás is IFRS alapon történik. Csehországban a jegyzett társaságok az egyedi beszámolójuknál is alkalmazhatják az IFRS-t, ugyanakkor a leányvállalatoknak az egyedi beszámolójukat a cseh számviteli szabályozás alapján kell összeállítani, az adózás alapja a cseh számvitel. Lengyelországban az IFRS-t alkalmazó vállalatcsoport tagjai választhatnak, hogy beszámolójukat IFRS vagy a hazai szabályozás alapján készítik el, a jegyzett társaságoknak az egyedi beszámolójuk esetében is meg van ez a választási lehetőség, ugyanakkor a bankoknak az egyedi beszámolójukat tilos IFRS alapján elkészíteni, a konszolidált beszámoló esetében pedig kötelező az IFRS alkalmazása. (2006. jún. állapot)

Az Európai Unió tagállamaiban egységes szabályozás érvényes a tőzsdei cégek konszolidált beszámolói vonatkozásában (befogadott IFRS-ek kötelező alkalmazása), ugyanakkor a nem tőzsdei cégek, illetve egyedi beszámolók esetében az érvényes nemzeti szabályok eltérőek (IFRS, nemzeti számviteli szabályok kötelező illetve választható alkalmazása). Mivel a tagállamok számviteli rendszerei eltérő történelmi gyökerekre nyúlnak vissza, eltérő filozófián, szabályozási elveken alapulnak, fejlődési pályájukat eltérő környezeti kontextus befolyásolja, és az EU számviteli irányelvei amellet, hogy megszabják a szükséges változtatási irányokat, tág mozgásteret biztosítanak a tagállamok számára, ebből következően a tagállamok számviteli rendszerében napjainkban is még fennállnak különbségek. A harmonizáció folyamata gyakran ott torpan meg, amikor a változtatási törekvések nem

⁸ Pénzügyminisztérium szakmai tanácsadója

illeszkednek az adott ország társadalmi-gazdasági viszonyaiba, illetve nincsenek összhangban a jellemző értékrenddel és kultúrával.

Magyar számviteli szabályozás és a nemzetközi standardok

Mivel Magyarország az Európai Unió tagja, érvényesek rá az uniós számviteli rendelkezések. Az EU előírások jelölik ki azokat a kereteket, amelyek között hazánk kialakíthatja nemzeti jogszabályait. Az európai szabályozással összhangban 2005. jan. 1-től a tőzsdén jegyzett magyarországi társaságoknak a konszolidált beszámolójukat a nemzetközi számviteli standardok szerint kell elkészíteniük. A hazai szabályozás a tőzsdén nem jegyzett vállalatok számára választási lehetőséget biztosít, a konszolidált beszámolójukat elkészíthetik a hazai szabályozás vagy a nemzetközi standardok alapján. Az egyedi beszámolók esetében viszont a hazai szabályozás nem engedélyezi a nemzetközi standardok alkalmazását, azt továbbra is a magyar számviteli törvény alapján kell elkészíteni. A magyarországi Standard Előkészítő Testület elnöke⁹ szerint a kormány néhány éven belül meg fogja adni az IFRS-ek alkalmazási lehetőségét az egyedi beszámolók esetében is, biztosítva az adóbevallással a kapcsolatot. Ugyanakkor nem valószínűsítik, hogy a kis és közepes vállalatok tömegesen fognak majd élni ezzel a lehetőséggel.

A magyar számviteli törvény és a nemzetközi standardok számviteli alapelveiben tartalmi eltérés nincs, csupán a részletezettségben található különbség. Az IFRS nem szabályozza kötötten a mérleg és az eredménykimutatás szerkezetét, a függelékben mutat be néhány lehetséges példát. A több éve tartó összehangolási folyamat ellenére is vannak még eltérések. Az 5. táblázat a hazai szabályozás és a nemzetközi standardok néhány eltérését mutatja be. A kiemelt különbségeken túl számos kisebb-nagyobb eltérés tapasztalható. Különböző mélységben tárgyalják a problémaköröket: nem foglalkoznak vele nevesítetten; keretjelleget, általános szabályokat rögzítenek; részletekbe menő szabályozást, tételes felsorolást tartalmaznak. A legfontosabb alapelvek egyezősége mellett is, a tételes szabályozásában vannak eltérések pl: tárgyi eszközök, készletek, goodwill, visszavásárolt saját értékpapírok, céltartalékok, függő követelések és kötelezettségek, konszolidáció, külföldi egységek értékelése, bevételek elszámolása esetében. A nem fedezeti célú pénzügyi instrumentumok értékelésénél a hazai szabályozás átvette az IFRS szabványok logikáját, elveit, csupán a technikai elszámolásban vannak különbségek.

⁹ Fekete Imréné (2005)

5. táblázat. Az IFRS és a magyar számviteli törvény néhány kiemelt eltérése 2007-ben

	IFRS	Magyar számviteli törvény
Keretelvek: Tőkeértékelés	Rögzíti a tőkeértékelés koncepcióit és a koncepciókhoz tartozó profit számítási módokat.	Nem tartalmaz ilyen jellegű előírást.
Immateriális javak IAS 38.	Immateriális jószágként nem aktiválható: kutatási költség, alapítási, átszervezési költség, oktatási költség, hirdetési és reklám költség. A fejlesztési költségek bizonyos feltételek esetén aktiválhatóak.	Sikeres kutatási költség (kivéve alapkutatás), fejlesztési költség, és az alapítás-átszervezés költsége aktiválható az immateriális javak között.
Befektetési célú ingatlanok IAS 40.	Elkülönített kimutatás szükséges.	Nem különbözteti meg ezt a fogalmat.
Értékcsökkenési leírás alapja	Az eszközök kimutathatók piaci (valós) értéken is, ebben az esetben ez a valós érték lesz az értékcsökkenési leírás alapja.	Annak ellenére, hogy a számviteli törvény engedélyezi a valós érték alkalmazását, az értékcsökkenési leírás alapja továbbra is a múltbeli bekerülési érték.
Árbevétel IAS 18.	Nem tesz különbséget belföldi és export árbevétel között.	Külön szabályozzák a belföldi és export értékesítés árbevételének elszámolását.
Céltartalék képzés IAS 37.	Azokat az eseteket is részletesen felsorolja, amikor nem lehet képezni céltartalékot. Pl: átszervezésre, jövőbeli működési veszteségre, nagy javításokra.	Azt ismerteti tételesen, hogy milyen jogcímenek lehet képezni céltartalékot (pl. átszervezésre is lehet).
Átváltási árfolyamok IAS 21.	Elkülöníti a monetáris és nem monetáris tételek értékelését. A monetáris tételeket kell értékelni, fordulónapi záróárfolyamot. A realizált és nem realizált árfolyamkülönbséget bevételként és ráfordításként kell kimutatni.	Fordulónapi értékelés a jellemző. A realizált és nem realizált árfolyamkülönbséget a pénzügyi műveletek között kell kimutatni
Jövedelemadók IAS 12.	Ki kell mutatni a halasztott adókövetelést és halasztott adótartozást.	A halasztott adók kimutatását csak konszolidált beszámoló készítéskor szabályozzák.
Osztalék IAS 10.	Osztalék csak akkor mutatható ki kötelezettségként, ha a fordulónapot megelőzően jóváhagyásra került.	A mérlegkészítés időszakában jóváhagyott osztalékot kötelezettségként ki kell mutatni.

Forrás: Madarasiné Szirmai A. et. al (2005) IAS vs USA GAAP alapján

6. táblázat EGIS Gyógyszergyár NyRT. IFRS és a magyar számviteli törvény szerinti elszámolás különbségének levezetése.

Adatok millió forintban

	2007. szept. 30- ra végződő év	2006.szept. 30- ra végződő év
Nettó eredmény a helyi számviteli szabályok szerint	6 347	12 884
Osztalék	934	934
Utólag adott engedmény	294	-128
Nyitott derivatív ügyletek értékelése	103	140
Kutatás és fejlesztés aktiválásának visszavezetée	102	149
Halasztott adó	-76	-209
Értékpapírok valós értékelése	9	-20
Céltartalék és elhatárolások	-55	1 793
Egyéb	6	-18
Nettó eredmény a Nemzeti Pénzügyi Beszámolási Standardok alapján	7 664	15 525

Eltérés: 20,75% 20,50%

Adatok millió forintban

	2007. szept. 30- ra végződő év	2006.szept. 30- ra végződő év
Saját tőke a helyi számviteli szabályok szerint	103 228	96 882
Kutatás és fejlesztés aktiválásának visszavezetée	-2 383	-2 485
Értékcsökkenés	-568	-568
Osztalék	934	934
Céltartalék és elhatárolások	762	816
Utólag adott engedmény	0	-294
Nyitott derivatív ügyletek értékelése	178	75
Halasztott adó	277	353
értékesíthető értékpapírok valós értékelése	3	-6
Egyéb	-42	-48
Saját tőke a Nemzeti Pénzügyi Beszámolási Standardok alapján	102 389	95 659

Eltérés: 0,81% 1,26%

Forrás: EGIS Gyógyszergyár NyRt. 2007. szeptember 30-ra végződő évre vonatkozó kiegészítő melléklete

A 6. sz. táblázat az EGIS gyógyszergyár év végi beszámolóján keresztül érzékelteti az IFRS és a magyar számviteli szabályozás közötti különbséget. A nettó eredményben megmutatkozó több mint 20%-os eltérés visszavezethető többek között az osztalék elszámolás eltérő szabályozására, a kutatás-fejlesztési költségekre vonatkozó eltérő aktiválási szabályokra, eltérő céltartalék képzésre, halasztott adóra.

A számviteli harmonizáció problémái

A globalizáció hatására egyre nő az igény az egységes számviteli nyelv iránt. Ennek irányában jelentős lépések történtek. Napjainkban már a világ összes tőzsdéjén elfogadják a nemzetközi számviteli standardok alapján készített konszolidált jelentéseket. Évről évre nő az IFRS-ket alkalmazó, illetve követő országok száma. Folyamatosan közelítik a nemzeti standardokat a nemzetköziesekhez. A jelentős előrelépések ellenére is szembe kell nézni még jó néhány nehézséggel. Az országok gyakran eltérően szabályozzák a hazai tőzsdei vállalatok, a külföldi tőzsdei vállalatok, a nem tőzsdei vállalatok konszolidált és egyedi beszámoló készítési kötelezettségét. A párhuzamos adatszolgáltatási kötelezettség sok esetben továbbra is fenn áll, hiszen ország függő, hogy a leányvállalatok egyedi beszámolóira engedélyezik-e az IFRS-k alkalmazását, illetve megkövetelik-e a nemzeti számviteli elvek alapján készült egyedi beszámolót. Befektetői oldalról vizsgálva a kérdést, bár közeledés figyelhető meg a számviteli rendszerek között, továbbra is meg kell birkózni az eltérő elvek alapján készített beszámolók összehasonlításának problémájával.

A számviteli harmonizáció egyik fő akadálya a befogadó ország gazdasági, jogi, társadalmi, kulturális környezetéből adódik:

- Azokban az országokban, ahol a pénzügyi jelentések adócélokat is szolgálnak, nagyon fontos kérdés az adózási rendszerrel való kapcsolat. Sok ország adóztatási szempontból nem engedélyezi az IFRS-k alkalmazását az egyedi beszámolókra.
- Problémát okozhat a nemzetközi standardok beillesztése az általános jogi környezetbe. Meghatározó, hogy adott országban a kodifikált római jog, vagy a szokásjogon alapuló precedensjog terjedt el. Továbbá meg kell teremteni a társasági joggal való összhangot is.
- Nacionalizmus hatása: az országok más ország normáit nem hajlandóak elfogadni.
- Szakmai ellenállás. Ragaszkodás a megszokott szabályokhoz.

A számviteli harmonizáció további akadályai az IFRS-kel és a harmonizáció folyamatával állnak összefüggésben:

- A nemzetközi standardok bonyolult volta, nagyon sok kivételt tartalmaznak. Általános elvárás, hogy egyértelmű, könnyen érthető standardok legyenek.
- Sehol sem alkalmazzák tökéletesen a standardokat, vannak működési bizonytalanságok.
- IFRS lefordítása az országok hivatalos nyelveire. A fordítások hitelesítése.
- IFRS oktatás igénye összefügg a standardok bonyolult voltával, és az eltérő nemzeti hagyományokkal.
- A nemzeti szabályozó hatóságok kockázatot látnak abban, ha a számviteli előírásokat egy tőlük független magánszervezet (IASB) alkotja meg helyettük, mivel azok nem veszik figyelembe a gazdasági és jogi környezetben fennálló különbségeket.
- Egyéb kritikák az IFRS-kel kapcsolatban, pl.: mérlegtételek értékelése eltérő alapokon nyugszik (bekerülési érték és valós érték), a bevételek és költségek, ráfordítások szabályai kevésbé kidolgozottak.
- A megfelelő beszámolóshoz nem elegendő az IFRS-ek egyszerű átvétele, hanem egy egész beszámolási struktúrát kell kialakítani.

Felhasznált irodalom:

Baricz Rezső (1997): A magyar számvitel a nemzetközi és a nemzeti szabályozások tükrében. Számvitel és könyvvizsgálat 1997. 10. 410-416

Baricz Rezső (1998): A számviteli törvény továbbfejlesztésének igénye és lehetőségei. In: Jubileumi tudományos ülészak 1998. okt.1-3. 1. kötet 3-18. old.

Bruce B. (2007): Accountants of the world uniting in IFRS revolution
ACCOUNTANCY. Financial Times London (UK): Jun 21, 2007. pg. 26

Bruce B. (2004): A shock to the European system Shock in store New financial reporting rules are set to challenge culture and economies. Financial Times London (UK): Sep. 9. pg.1

Choi F. D. S. (1994): Resolving the inflation/currency translation dilemma. Management International Review. Wiesbaden: First Quarter 1994. Vol. 34 pg. 19.

Czinkota, M R. – Ronakainen, I, A. – Moffett, M. H. (2005) International Business. Thomson

Deloitte (2007): IFRSs in your pocket 2007. ápr.
<http://www.iasplus.com/dttpubs/pocket2007.pdf>

Deloitte (2007): IFRS and US GAAP, A pocket comparison. 2007. márc.
<http://www.iasplus.com/dttpubs/0703ifrsusgaap.pdf>

Az IFRS és a különböző nemzeti standardok összehasonlítását lásd:
<http://www.iasplus.com/country/compare.htm>

Első jelentés az Európai Értékpapír Bizottságnak és az Európai Parlamentnek a nemzetközi Pénzügyi Beszámolási Standardok (IFRS) és a harmadik országok nemzeti, általánosan elfogadott számviteli alapelvei (GAAP) közötti közelítéséről. Brüsszel, 2007. 07. 06.
http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/site/hu/com/2007/com2007_0405hu01.pdf

Ernst & Young (2004): Global Eye on IFRS, Változások a nemzetközi számviteli szabályozásban http://www.ey.com/Global/Assets.nsf/Hungary/Publication_IFRS

Epstein B. J. – Mirza A. A. (2002): Nemzetközi számvitel standardok. Perfekt

Fajardo C. L. (2007): The move towards convergence of accounting standards world wide. Journal of American Academy of Business, Cambridge. Hollywood: Sep 2007. Vol. 12, Iss. 1. pg. 57

Fekete Imréné. (2005): A számviteli szabályozás változásai. Számvitel-Adó- Könyvvizsgálat 2005/ 12. 537-539.

Fekete Imréné (2006): Magyarországon a Visegrádi Négyek könyvvizsgáló kamarái. Számvitel-Adó- Könyvvizsgálat 2006/ 7-8. 333-335.

Fekete I. – Pankucsi Z. (2006): A hazai és a nemzetközi számviteli standardok. Számvitel-Adó- Könyvvizsgálat 2006/ 12. 508-509.o.

Gimber F. – Jopson B (2005): China to narrow gap on audit rules. Financial Times. London: 2005. Jun. 29.

Gupta P. P. et. al. (2007): The Road to IFRS. Strategic Finance, Montvale: [Sep 2007](#). Vol. 89, Iss. 3; pg. 29,

Heffes E. M. (2006): With Convergence Closer, IASB Chair Reflects on Progress. Financial Executive. Morristown: [Apr 2006](#). Vol. 22, Iss. 3; pg. 15,

Hill C. W. L. (): International Business

Kovács E. szerk. (2003): Nemzetközi Pénzügyi Beszámolási Standardok. Perfect.

KPMG (2005): Az IFRS-ek és az EU befogadási folyamata: állapotjelentés. In: Az IFRS in Brief 18. szám. melléklete, 2005 febr.
<http://www.kpmg.hu/dbfetch/52616e646f6d495614f3fe61cf7946eea28025588e519fcedbe7b35c72241268/issue18.pdf>

Madarasiné Szirmai A. - Matikovics G - Rózsa I.(2005): IAS vs US GAAP. Hazai és nemzetközi jogszabályok, szabványmagyarázatok gyűjteménye. Verlag Dashöfer Szakkiadó kft.

McQuaid L: IFRS for SMEs: A Brave New World Accountancy Ireland, Dublin: Jun 2007. Vol. 39, Iss. 3; pg. 10

Miller P. – Bahnson P. R. (2007): The Top 10 Reasons to Fix the FASB's Conceptual Framework. Strategis Finance. Montvale: [Jul 2007](#). Vol. 89, Iss. 1

O'Donnell, J – O'Rourke T. (2006): A fair Tale ending for users and non-users of IFRS? Acoontancy Ireland. Dublin: Oc 2006. Vol. 38, Iss. 5, pg. 16.

Pickard G. (2007): Simplifying global accounting. Journal of Accountancy- New York: Jul 2007. Vol. 2004, Iss.1. 36,

Pakucsi Z. (2006a): Jelentés az ISAR 22. üléséről. Számvitel-Adó- Könyvvizsgálat 2006/ 1. 28-31.o.

Pakucsi Z. (2006b): Az ENSZ Számviteli munkacsoportjának üléséről. Számvitel-Adó- Könyvvizsgálat 2006/ 11. 492.o.

Pakucsi Z. (2006c): Fokozatos közelítés az IFRS-hez. Számvitel-Adó- Könyvvizsgálat 2006/ 12. 510-511

Rieger J. R.(2006): International Accounting Convergence-Good, Bad or Impossible? AFP Exchange. Bethesda: Nov 2006. Vol. 26, Iss. 9. pg. 22.

Roadmap for convergence between IFRSs and US GAAP – 2006-2008 Memorandum of understanding between the FASB and the IASB 27 february 2006
<http://www.iasb.org/NR/rdonlyres/874B63FB-56DB-4B78-B7AF-49BBA18C98D9/0/MoU.pdf>

Sankaran S. et. al. (2006): An accounting information system for harmonization. Journal of American Academy of Business, Cambridge 2006. Szept. Vol. 9, Iss.2

Tardos Ágnes (2006): A magyar számvitel jövője. Számvitel-Adó- Könyvvizsgálat 2006/ 12. 512-513.

Wagar B. (2006): Countdown to convergence. The Canadian Appraiser. Winnipeg: 2006. Vol. 50, Iss. 4, pg. 26.

Williams K. (2007): CFOs, Controllers, and IFRS. Strategic Finance Dec. 2007. Vol 89. Iss. 6.

2000. évi C. törvény a számvitelről

Felhasznált éves jelentések:

EGIS Gyógyszergyár NyRt 2006/2007 Éves jelentése
(<http://www.egis.hu/Content/Financial/download/EGI080131OR01H.pdf>)

Fotex csoport 2006. évi jelentése

Globusz Konzervipari Rt. 2004. Éves jelentés

Richter Gedon 2007. I-IV gyorsjelentése
http://www.richter.hu/hu/Pages/reports_presentations.aspx#media

Richter Gedon 2006. éves jelentés
http://www.richter.hu/hu/Pages/reports_presentations.aspx#media